

Москвичова О. А.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської мови та методики її викладання
Херсонського державного університету

ФРЕЙМОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ ХУДОЖНІХ КОНЦЕПТІВ У СКЛАДІ ФРАКТАЛЬНОЇ ПОЕТИЧНОЇ МОДЕЛІ СВІТУ

Анотація. Екстраполюючи методологію лінгвопоетичного аналізу, методологію когнітивної лінгвістики та когнітивної поетики, враховуючи здобутки методології фрактального моделювання у математиці, фрактальній геометрії, синергетиці й теорії систем, окреслимо методику конструювання фрактальної поетичної моделі світу, яка характеризується складною структурою у лінгвокогнітивному вимірі. Вказана складність структури обумовлена когерентністю між складовими сегментами фрактальної поетичної моделі світу, тобто узгодженням дифузійних й дисипативних процесів, які уможливають когерентну зв'язність складної хаотичної структури у єдине фрактальне ціле. Із позиції точних наук фрактальне конструювання складної моделі відбувається при когерентному об'єднанні мікроелементів складної макроструктури з синхронізацією її еволюції. Фактором об'єднання складних фрактальних систем є аналогія хаосу, оскільки хаос відіграє конструктивну роль у ході будівництва фрактальної моделі. У контексті дослідження під хаотичністю, важливою для конструювання фрактальної моделі світу, розуміємо лавиноподібний інвентар художніх концептів, концептів та концептуальних тропів, які можливо ідентифікувати та реконструювати на матеріалі британських поетичних текстів XIX-XXI століть із застосуванням методики лінгвопоетичного, лінгвокогнітивного й поетико-когнітивного аналізів. Структурування фрактальної поетичної моделі світу у лінгвокогнітивному вимірі шляхом упорядкування художніх концептів й концептів та концептуальних тропів з подальшим фреймовим моделюванням та конструюванням концептуальних блендів з урахуванням методологічного інструментарію конструювання образ-схем концептуальних тропів дозволяє упорядкувати зазначені аспекти в єдиній фрактальній й лінгвокогнітивній моделі світу. У такий спосіб здійснюємо перехід когнітивної лінгвістики та когнітивної поетики на новий топологічний рівень, який ознаменовано можливістю графічного кодування лінгвокогнітивних постулатів у складній ієрархічній фрактальній моделі, що складається з самоподібних мікро- та макросегментів, а також з фреймової мережі та мережі концептуальних смислів.

Так, запропоноване моделювання фрактальної поетичної моделі світу відкриває нову галузь у сучасній когнітивній лінгвістиці та когнітивній поезії з опорою на сукупність методологій точних і гуманітарних наук. Висновуємо, що такою новою ланкою постає *когнітивна графіка*, або, точніше, *когнітивна фрактальна графіка*, оскільки репрезентована методика дослідження поетичних текстів з подальшим конструюванням фрактальної поетичної моделі світу враховує декілька аспектів когнітивної лінгвістики, когнітивної поетики, математики, геометрії, теорії систем, синергетики.

Ключові слова: художній концепт, концептуальні тропи, фрактал, фрактальна поетична модель світу, аттрактор,

мікросегменти фрактальної поетичної моделі світу, макросегменти фрактальної поетичної моделі світу, мережа концептуальних смислів фреймового та інтегрованого модулів фрактальної поетичної моделі світу.

У ході моделювання типології фрактальних ітерацій самоподібних фреймових моделей художніх концептів (далі – ХК) узагальненого предметно-почуттєвого спектра перцептивного модусу фрактальної поетичної моделі світу (далі – ПМФПМС) XIX-XXI століть актуальною постає новітня методологія фреймового моделювання у когнітивній лінгвістиці та когнітивній поезії. Встановлено, що фрейм постає набором концептів або атрибутивно-ціннісною структурою з акцентуалізацією семантичної сутності ментальних концептів та їх упорядкування у вигляді ієрархії з єдиним вузлом, який графічно позначається двома лініями. Вказаний вузол постає тим центром, з якого ієрархія концептів набуває подальшого фреймового розгалуження із зазначенням атрибутивного аспекту, який поєднує концепти в єдину фреймову матрицю [1].

Так, у сучасній концепції репрезентації концептів у фреймах С. Льюбнера та В. Петерсена зазначено, що концептуальна фреймова модель має бути максимально простою та жорсткою або стійкою. У рамках зазначеної концепції атрибутивний аспект і є тим самим аспектом, на базі якого концепти поєднуються, а фрейми конструюються як марковані графи з єдиним вузлом та атрибутивними стрілками-коннекторами у такий спосіб (див. рис. 1 та рис. 2) [1]:

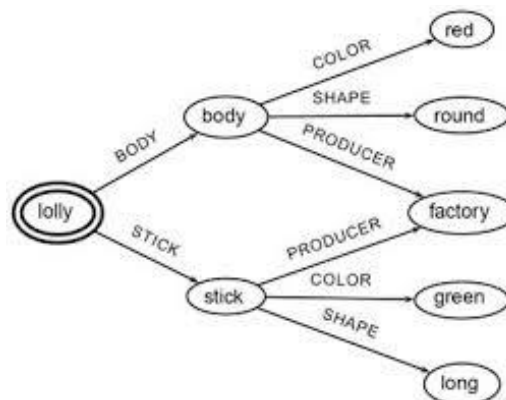

Рис. 1. Репрезентація концепту LOLLY у фреймовій матриці у концепції В. Петерсена

Ураховуючи зазначені надбання фреймового моделювання концептів, зауважимо, що вказані схеми фреймів демонструють полікомпонентні, одновершинні, односпрямовані фрейми і, в аспекті дослідження, моделюємо фрейми у вигляді фрак-

Рис. 2. Розгалуження концептів у фрейми у концепції В. Петерсена

тальних дерев з єдиним центром та гіллястою та розгалуженою фрактальною кроною (див. рис. 3).

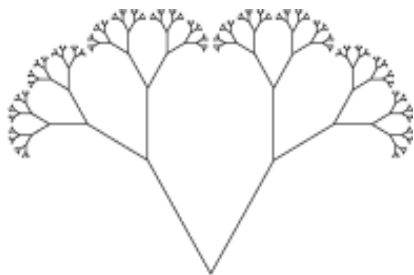

Рис. 3. Фрактальне дерево

Концептуальний вимір вказаного фракталу-дерева зумовлений тим, що в зазначеній графічній репрезентації моделюємо ідентифіковані нами ХК у вигляді фреймової матриці і, в такий спосіб, підкреслюємо концептуальну природу ФПМС, її мікро-сегмента – перцептивного модусу.

Зауважимо, що отримані результати дослідження, які репрезентовані у статті, постають результатом конструювання фрактальної поетичної моделі світу у лінгвокогнітивному вимірі на матеріалі британських поетичних текстів XIX–XXI століть [2–4]. У завдання статті входить проілюструвати розроблену автором новітню методологію фреймового моделювання ХК, тобто інноваційне аранжування ієрархії ХК в єдиній фреймовій матриці. Мета статті зумовлена інноваційним моделюванням фреймів на основі ідентифікованої ієрархії ХК у британських поетичних текстах XIX–XXI століть у ході конструювання ФПМС.

У типології фрактальних ітерацій самоподібних фреймових моделей ХК актуальними є ідентифіковані ХК предметно-почуттєвого спектру узагальненого ПМФПМС, а саме такі ХК, як: LIFE, DEATH, LOVE, PERSON / PERSONALITY. Узагальнюючи кількість реалізацій вказаних ХК у контекстах британських поетичних текстів XIX–XXI століть, зауважимо, що ці ХК обіймають центральний спектр узагальненого ПМФПМС XIX–XXI століть і, відповідно, графічно зобразимо типологію фрактальних ітерацій самоподібних фреймових моделей ХК у вигляді концептосфери із зазначенням кількісних показників цих ХК. Образно-асоціативний та смисловий спектри ПМФПМС XIX–XXI століть змодельовані нами із врахуванням як центральних ХК, так і периферійних ХК. Саме тому типології концептуально-смислових наближень та концептуально-смислових відхилень проілюструємо графічно у вигляді фреймового моделювання ідентифікованих нами ХК із врахуванням новітніх досягнень конструювання концептів у вигляді матриці.

Так, концептосфера ідентифікованих ХК предметно-почуттєвого спектру узагальненого ПМФПМС XIX–XXI століть є такою (див. рис. 4.):

Як бачимо, в типології фрактальних ітерацій самоподібних фреймових моделей ХК у вигляді концептосфери кількість ХК DEATH – 55 ідентифікацій (60%), ХК LIFE – 51 (34%), LOVE –

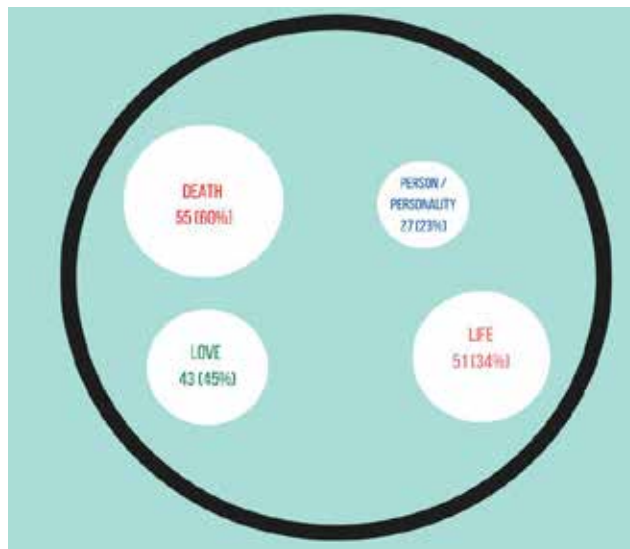

Рис. 4. Типологія фрактальних ітерацій самоподібних фреймових моделей ХК у вигляді концептосфери на базі ідентифікованих ХК у предметно-почуттєвому спектрі ПМФПМС XIX–XXI століть

43 (45%), PERSON / PERSONALITY – 27 (23%). Відповідно, у британській поетичній творчості романтизму, модернізму та постмодернізму домінує мотив смерті. Мотив кохання постає філософським, оскільки більшою мірою розкривається через втрачене або нещасливе кохання і є близьким до мотиву смерті. Звертаються британські поети XIX–XXI століть і до мотиву життя, але у проекції роздумів над сенсом буття та смерті. Особистісний мотив, переживання особистості поета, рефлексія власного «я» поета у віршах у формі комунікативного діалогу із читачами є спорадичним.

Як зазначалось, типологію концептуально-смислових наближень самоподібних фреймових моделей ХК конструюємо за рахунок ідентифікованих ХК в узагальненому образно-асоціативному спектрі ПМФПМС XIX–XXI століть. Спираючись на фреймове моделювання концептів із урахуванням центру, вузла, який графічно маркується двома лініями, а також на наявність атрибутивного аспекту у фреймовій матриці, пропонуємо власне фреймове моделювання ідентифікованих нами ХК образно-асоціативного спектру на матеріалі британських поетичних текстів XIX–XXI століть.

Так, встановлено, що інваріантними ядрами вказаного спектру є такі ХК, як: GOD, TIME, DREAM. У процесі фреймового моделювання ідентифікованих нами ХК узагальненого образно-асоціативного спектру ці ХК є центральними, тобто тими вузлами, які є відправним пунктом для подальшого розгалуження ХК у фреймову матрицю, яку графічно зображуємо у вигляді фракталу-дерева. У ході моделювання фреймів постає можливим поєднати ХК в єдиному слоті відповідно до атрибутивного аспекту. Відповідно, типологія концептуально-смисло-

вих наближень самоподібних фреймових моделей ХК розподіляємо на три фреймові матриці залежно від центральних ХК. Першою фреймовою матрицею є розгалуження ідентифікованих ХК у відповідності до центра, ХК GOD, тих ХК, які є периферійними в узагальненому образно-асоціативному спектрі ПМФПМС XIX-XXI століть (див. рис. 5).

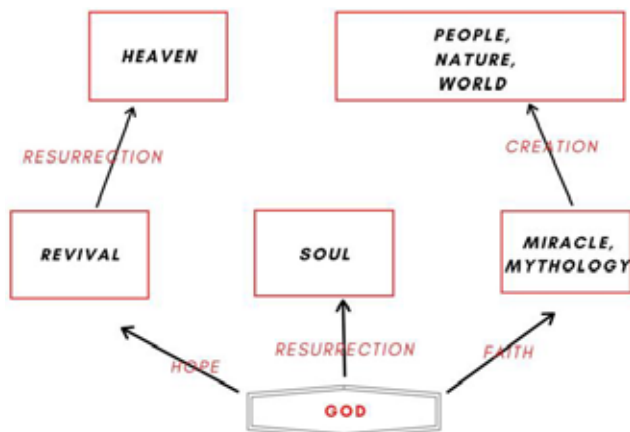

Рис. 5. Типологія концептуально-смыслових наближень самоподібних фреймових моделей ХК з центральним вузлом ХК GOD

У графічній репрезентації типології концептуально-смыслових наближень самоподібних фреймових моделей ХК із центральним вузлом ХК GOD вказаний ХК маркуємо графічно двома лініями, оскільки він є центральним серед ідентифікованих ХК в узагальненому образно-асоціативному спектрі ПМФПМС XIX-XXI століть. Відповідно до атрибутивних зв'язків між ХК лініями показуємо розгалуження фреймової матриці в гіллясту крону у вигляді фракталу-дерева із зазначенням вузлів або слотів – кластерів із сукупністю ідентифікованих периферійних ХК образно-асоціативного спектру ПМФПМС XIX-XXI століть. Зауважимо, що не всі периферійні ідентифіковані ХК увійшли до цієї моделі, оскільки ці ХК включено до інших фреймових моделей, відповідно до інших центральних ХК (TIME, DREAM). Так, вказана типологія складається з трьох фреймових моделей. Другою є типологія, яку графічно зображуємо навколо центрального ХК TIME (див. рис. 6).

У такий самий спосіб здійснено фреймове моделювання периферійних ідентифікованих ХК навколо центрального вузла – ХК DREAM (див. рис. 7).

Подібно до конструювання типології концептуально-смыслових наближень моделюємо і типологію концептуально-смыслових відхилень самоподібних фреймових моделей ХК, проте у вказаному моделюванні актуальними є ідентифіковані ХК із узагальненого смыслового спектру ПМФПМС XIX-XXI століть, центрами якої є ХК RESURRECTION, FEELING / FEELINGS, FLOWER, MAGIC. Периферійні ХК групуємо у фреймових матрицях відповідно до цих центральних ХК. Так, першою фреймовою матрицею є типологія концептуально-смыслових відхилень самоподібних фреймових моделей ХК із центральним вузлом ХК RESURRECTION (див. рис. 8).

У такий самий спосіб моделюємо типологію концептуально-смыслових відхилень самоподібних фреймових моделей ХК з центральними вузлами ХК FEELING / FEELINGS (див. рис. 9), FLOWER (див. рис. 10) та MAGIC (див. рис. 11).

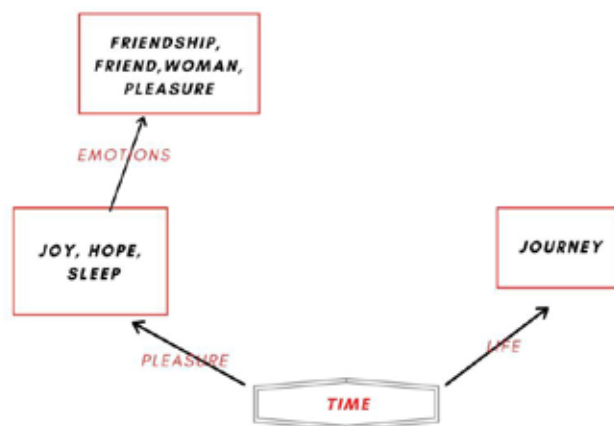

Рис. 6. Типологія концептуально-смыслових наближень самоподібних фреймових моделей ХК з центральним вузлом ХК TIME

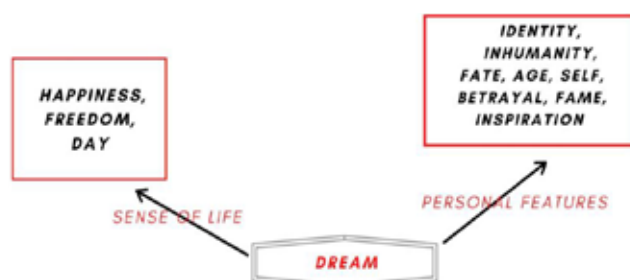

Рис. 7. Типологія концептуально-смыслових наближень самоподібних фреймових моделей ХК з центральним вузлом ХК DREAM

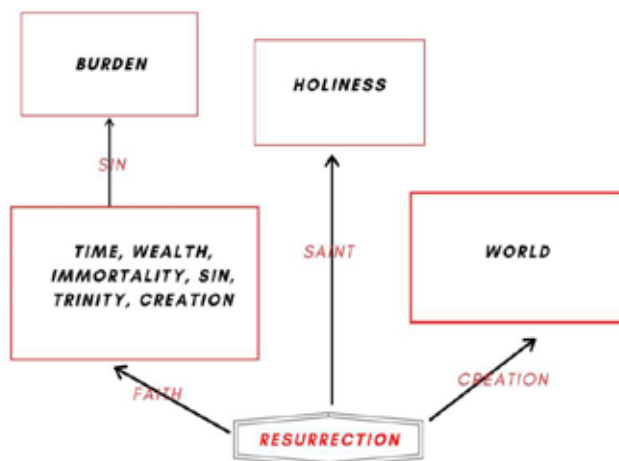

Рис. 8. Типологія концептуально-смыслових відхилень самоподібних фреймових моделей ХК з центральним вузлом ХК RESURRECTION

Отже, враховуючи надбання сучасного моделювання концептів у фреймову матрицю, нами змодельовано типологію концептуально-смыслових наближень та типологію концептуально-смыслових відхилень самоподібних фреймових моделей ХК. Вказане конструювання спирається на ієрархію ідентифікованих центральних ХК та периферійних ХК узагальнених спектрів ПМФПМС XIX-XXI століть. Графічно фреймові слоти зображуємо у вигляді фракталу-дерева. Концептуальна

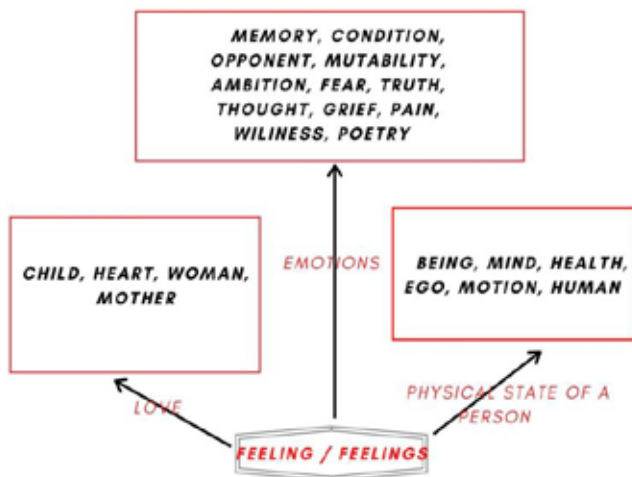

Рис. 9. Типологія концептуально-сміслових відхилень самоподібних фреймових моделей ХК з центральним вузлом ХК FEELING / FEELINGS

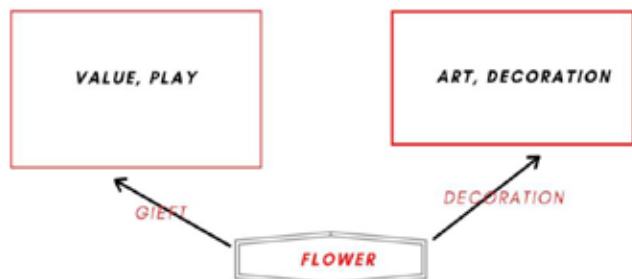

Рис. 10. Типологія концептуально-сміслових відхилень самоподібних фреймових моделей ХК з центральним вузлом ХК FLOWER

Рис. 11. Типологія концептуально-сміслових відхилень самоподібних фреймових моделей ХК із центральним вузлом ХК MAGIC

складова частина конструювання фреймів обумовлена тим, що, відповідно до атрибутивного аспекту, периферійні ХК групуюмо навколо ХК ядер, або центральних вузлів. У фреймових матрицях типологій концептуально-сміслових наближень та концептуально-сміслових відхилень заковано нами всі ідентифіковані ХК у британських поетичних текстах ХІХ–ХХІ століть. Так, запропоноване фреймове фрактальне моде-

лювання ХК у фреймову матрицю постає закодованою системою цінностей британських поетів ХІХ–ХХІ століть, втілену в ідентифікованих ХК.

Література:

1. Gamerschlag T. Meaning, Frames, and Conceptual Representation. Düsseldorf: Düsseldorf University Press, 2015. 331 p.
2. Moskvichova O. A. The Fractal Poetical Model of the World in the Linguistic and Cognitive Illumination. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*. 2019. Вип. 43, т. 3. С. 23–29.
3. Moskvichova O. A. The Methodology of the Modelling of the Fractal Poetical Model of the World (Based on the British Poetry of the XIXth Century). *Modern Philology : Promising and Priority Areas for Scientific Researches : collective monograph* / L. Didukh, D. Drozdovskiy, T. Konovalenko, V. Koroliova, etc. Lviv-Torun, 2020. P. 99–132.
4. Moskvichova O. A. The Design of the Fractal Poetical Model of the World (based on the British Poetry of the XX–XXIst Centuries). *Modern Researches in Philological Sciences : collective monograph* / edited by I.-M. Fărcaș. Baia Mare, 2020. P. 217–239.

Moskvichova O. The frame modelling of literary concepts in the fractal poetical model of the world

Summary. The article is dedicated to the illumination of the methodology of the modelling of the fractal poetical model of the world as the construct that consists from segments of micro- and macro-levels. The complexity of the fractal poetical model of the world is explained by the net of the conceptual senses of the frame mode and the integrated mode, their fractal self-similarity, conceptual and semantic approximations and deviations.

The article is dedicated to the investigation of the specificity of the reproduction of the reality in the fractal poetical model of the world on the basis of the British poetry of the XIX–XXIst centuries with the help of the linguistic, of the poetical analysis of the lexical and the semantic tropes as the verbal means of the actualization of cognitive processes of the formation of the fractal poetical model of the world and the outlining of the axiological sense that is specific for the cognitive style of poets of the British romantic, the modern and the postmodern periods by means of linguistic, cognitive, poetic analyses of the above mentioned tropes. The analyses comprises the usage of the cognitive and the discourse strategies of the interpretation of the deepest sense of the fractal poetical model of the world, such as: the reconstruction of the axiological literary concepts as elements of the fractal poetical model of the world, the modelling of the conceptual tropes as the cognitive basis of the formation and of the designing of the fractal poetical model of the world and the modelling of conceptual blends and frames as emergent cognitive structures of the embodied understanding in the poetics of the British romantic, the modern and the postmodern periods. The study presents the results of the multidisciplinary investigation of the modelling of the fractal poetical model of the world representing the peculiar scientific research of the author. The information presented in the article is the polydisciplinary combining the cognitive linguistics, the cognitive poetics and the mathematics with the fractal geometry.

Key words: the literary concept, conceptual tropes, the fractal, the fractal poetical model of the world, the attractor, the microsegments of the fractal poetical model of the world, the macrosegments of the fractal poetical model of the world, the net of the conceptual senses of the frame mode and the integrated mode of the fractal poetical model of the world.